

1. Боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторів завдані цим збитки.
2. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доказується кредитором.
3. Збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення боржником вимоги кредитора у місці, де зобов'язання має бути виконане, а якщо вимога не була задоволена добровільно, - у день пред'явлення позову, якщо інше не встановлено договором або законом. Суд може задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення.
4. При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті кредитором щодо їх одержання.

Коментована стаття конкретизує положення ст. 22 ЦК, яка говорить про стягнення збитків як спосіб захисту цивільних прав. Відшкодування збитків вважається загальною формою цивільно-правової відповідальності, оскільки може бути застосована в будь-якому випадку порушення зобов'язання, незалежно від того, чи передбачили сторони це в договорі або чи є вказівки спеціального закону. Саме цим дана форма відповідальності відрізняється від стягнення неустойки або втрати завдатку, для застосування яких обов'язковим є передбачення цього в договорі (обов'язково в письмовій формі) або в законі. Разом з тим, боржник, що допустив порушення при виконанні зобов'язання, буде відшкодувати збитки в будь-якому випадку на підставі положень частини 1 коментованої статті. Законом або договором можуть встановлюватися виключення із цього правила (наприклад, ч. 3 ст. 624 ЦК, яка передбачає можливість встановлення виключної неустойки), але такі виключення в практиці не є розповсюдженими. Поняття збитків надається ст. 22 ЦК, відповідно до якої виділяють дві групи збитків: реальна шкода та упущена вигода. В разі порушення зобов'язання боржником, він зобов'язаний відшкодувати збитки в повному обсязі. Для застосування такої міри цивільно-правової відповідальності, як відшкодування збитків, необхідною є наявність всіх чотирьох умов відповідальності, а саме: - протиправна поведінка боржника, яка проявляється у невиконанні або неналежному виконанні ним зобов'язання; - наявність збитків; - причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками, що означає, що збитки мають бути наслідком саме даного порушення боржником зобов'язання, а не якихось інших обставин, зокрема дій самого кредитора або третіх осіб; - вина боржника (детально про це див. коментар до ст. 614 ЦК). Отже кредитор, вимагаючи відшкодування збитків, має довести три перші умови відповідальності, зокрема факт порушення боржником зобов'язання, розмір збитків, причинний зв'язок. Вина боржника у порушенні презюмується та не підлягає доведенню кредитором.

Частина 2 коментованої статті визначає, що розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доводиться кредитором. Це кореспондує загальним положенням процесуального законодавства (ч. 1 ст. 60 ЦПК і ст. 33 ГПК), відповідно до яких кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Отже якщо кредитор пред'являє вимогу про відшкодування реальної шкоди та/або упущеної вигоди, він має надати докази наявності таких збитків (платіжні або інші документи, що підтверджують витрати, документи, що підтверджують наявність упущеної вигоди тощо). Саме тому в судовій практиці відшкодування упущеної вигоди є вельми проблематичним. До складу збитків, які підлягають відшкодуванню в разі порушення господарських зобов'язань, включаються і додаткові витрати, штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів), понесені стороною, яка зазнала шкоди внаслідок порушення зобов'язання другою стороною (ч. 1 ст. 295 ЦК).

Частина 3 коментованої статті надає певні орієнтири для визначення розміру збитків, завданих порушенням зобов'язання. Такі цінові орієнтири залежать від того, добровільно чи в примусовому порядку боржник відшкодував збитки. В разі добровільного задоволення боржником вимог кредитора, розмір збитків визначається з урахуванням ринкових цін, що існували на день добровільного задоволення вимоги у місці, де зобов'язання має бути виконане. Якщо вимога кредитора в добровільному порядку не задоволена, і він звертається з позовом до суду, розмір збитків визначається з урахуванням ринкових цін, що існували у день пред'явлення позову. Суду також надається право задовольнити вимогу про відшкодування збитків, беручи до уваги ринкові ціни, що існували на день ухвалення рішення. Це пов'язано з тим, що судовий розгляд справи може зайняти багато часу, і ринкові ціни за цей період можуть змінитися. Врахування ринкових цін, що існували на день ухвалення рішення, здійснюється судом за заявою кредитора. При визначенні неодержаних доходів (упущеної вигоди) враховуються заходи, вжиті кредитором щодо їх одержання. Тобто, доказуючи наявність упущеної вигоди, кредитор має довести факти вжиття певних заходів щодо одержання таких доходів. Якщо неодержання кредитором очікуваних доходів є наслідком недбалої поведінки самого кредитора, така упущена вигода не підлягатиме відшкодуванню.